

Af Hanne Marie Kristensen,
Vidensteamets sekretariat

Fortællinger om vold

Hvad sker der, når pædagogerne selv udnævnes som eksperter, og det er deres fortællinger fra hverdagen, der udgør materialet i undervisningen? Kan man virkelig lære noget af bare at fortælle hinanden historier?

En af de, der har vendt debatten om øget akademisering til en faglig udfordring er cand.pæd.pæd. Dorthe Iversen.

Dorthe Iversen

Dorthe Christiane Iversen er uddannet socialpædagog med overbygningen cand.pæd.pæd. Hun har siden 1998 været ansat som lektor ved University College Syd, Kolding Pædagoguddannelse og er desuden ansat ved Videnscenter for pædagogik og velfærdsinnovation på University College Syd.

Der foregår en øget akademisering af hele det pædagogiske felt og af de pædagogiske uddannelser især. Det er de fleste efterhånden enige om. Der hvor vandene ofte skilles er, når vi skal tage stilling til, om denne akademisering er af det gode eller af det onde. Fortalerne fremhæver blandt andet, at den pædagogiske praksis vil blive styrket af, at faget trækkes op på et højere akademisk niveau. Kritikkerne har derimod gennem årene udtrykt en del bekymring for, om uddannelserne bliver for teoretiske og virkelighedsfjerne.

En af de, der har vendt denne debat til en faglig udfordring, er cand.pæd.pæd. Dorthe Iversen fra Videnscenter for Pædagogik og Velfærdsinnovation i Kolding.

I en tid, hvor pædagoguddannelserne er blevet højt professionaliserede og videnskabeligt funderede, har hun arbejdet på at udvikle undervisningsmetoder, der anerkender og inddrager pædagogernes egne praksiserfaringer.

Det er metoder, man med fordel selv kan eksperimentere med på sin egen arbejdsplads. "Et fokus på voldsforebyggelse er ikke altid et spørgsmål om at komme på flere kurser," siger hun.

Erfaringslæring

Som lektor på Professionshøjskolen University College Syd, Kolding Pædagoguddannelse er det Dorthe Iversens oplevelse, at praksiserfaringer er en uudnyttet ressource. En ressource, som dog er meget efterspurgt blandt de pædagogstuderende, der ofte

ønsker flere "eksempler fra den virkelige verden" i undervisningen.

Derfor gennemførte hun i 2001 sammen med udviklingskonsulent på Social- og Sundhedsskolen i Fredericia, Inge Larsen, to projekter om voldsforebyggelse, der begge tog udgangspunkt i begrebet "erfaringslæring".

Projekterne "Vold som blind passager" og "Vold på spil" var baseret på ideen om, at socialarbejdere bliver bedre til at tackle situationer med vold og trusler ved at reflektere over og få nye perspektiver på tidligere oplevelser.

Men det handler ikke bare om at lære af sine egne erfaringer – det handler også om at kunne lære af hinandens.

Hovedingrediensen i begge projekter var derfor de fortællinger om vold og trusler, som deltagerne havde med sig fra deres egen hverdag.

"Man kan komme på kurser i at håndtere alle mulige situationer, men her er der nogle metoder, der virkelig anerkender pædagogernes egne erfaringer," siger Dorthe Iversen og tilføjer:

"Undervisning og efteruddannelse er utrolig vigtig, men på mange områder kan vi berige hinanden meget mere, end der er tradition for."

Vi skaber alle fortællinger om os selv

Det er den narrative tilgang, der udgør det teoretiske fundament for at anvende fortæl-

linger som metode. Denne tilgang er blandt andet baseret på ideen om, at vi alle bruger fortællinger til at forstå både os selv og vores omverden. Det er også ofte gennem fortællinger, at vi viser omverdenen, hvem vi er.

”Fortællingen er et redskab, som vi ofte ubevidst bruger til at forklare for os selv, hvordan vi er kommet fra ét sted til et andet i vores tilværelse. Det er også et redskab, vi bruger til at skabe mening, når der pludselig sker noget uventet og meningsløst som for eksempel vold. Så skaber vi en ny fortælling, hvori hændelsen får en forklaring og en mening, fordi vi sætter den ind i en større sammenhæng,” forklarer Dorthe Iversen.

Fortællingen bliver med tiden til en form for tavs viden. En viden, vi bærer med os, og som udgør de briller, vi ser verden igennem. Det er de briller, vi ifølge Dorthe Iversen af og til trænger til at få pudset.

”Problemet med vold og trusler er, at man i den fortælling, man skaber bagefter, alt for let kan komme til at give sig selv rollen som offer eller beskrive sig selv som handlingslammet i situationen. Og hvis det er den fortælling, man har om sig selv, så er man måske dårligt stillet næste gang, man oplever noget lignende,” siger hun.

Fortællermetoden

Projektet ”Vold som blind passager” bestod af et forløb, hvor medarbejdere fra 11 forskellige institutioner mødtes med hinanden fem gange.

I løbet af de fem mødegange blev deltagerne i mindre grupper bedt om at fortælle hinanden om en voldsepisode fra deres arbejdsliv. De blev bedt om at overveje, hvilke faktorer, der kunne have medvirket til, at konflikten opstod, og hvordan de måske kunne have handlet anderledes. Desuden skulle de fortælle om episoden set fra andre synsvinkler – både fra modpartens og fra en mulig tilskuers vinkel.

På det femte og sidste møde reflekterede deltagerne over, hvad de hver især kunne tage med sig hjem til deres respektive institutioner.

”Gennem forløbet fik deltagerne et ”rum”, hvor de trygt kunne fortælle om deres ubehagelige oplevelser. Også om de u hensigtsmæssige valg, de måske traf undervejs. Men det handlede lige så meget om, at der var en bestemt systematik i den måde, fortællingerne blev behandlet på. Både fortælleren og lytterne fik tildelt nogle klare roller, og analysen blev til et fælles projekt,” fortæller Dorthe Iversen.

Hvad var det, deltagerne kunne tage med sig hjem efter at have delt deres fortællinger om vold med hinanden?

”Bare det at blive lyttet til er utroligt væsentlig i den her sammenhæng. Men sammen med de andre i gruppen, fik de også øjnene op for de forskellige handlemuligheder, der altid er i en given situation. De blev bevidste om, at de faktisk traf et eller flere valg undervejs. Det kan godt være, at de ikke valgte alt for heldigt, men der var et valg.”

Det voldsforebyggende aspekt i fortællermetoden ligger netop i denne analyse af valg. Ved at dele fortællinger om både fejlslagne og succesfulde strategier med hinanden, skaber man, ifølge Dorthe Iversen, grobund for at vælge den mest hensigtsmæssige strategi i fremtiden.

Forumspil

I projektet ”Vold på spil” blev fortællingerne omsat til et andet medie. Deltagerne i dette projekt skulle ikke nøjes med at fortælle eller lytte. Her skulle de se og måske endda spille med i hinandens fortællinger, der blev omskrevet til små teaterstykker.

Ideen bag projektet var at tage udgangspunkt i deltagerne egne erfaringer, ideer og ressourcer. At overføre fortællingen til

Når et forumspil er i gang, har tilskuerne mulighed for at ændre stykket undervejs. De kan råbe ”STOP!”, når de har forslag til ændringer, og de kan bytte plads på scenen.

en kropslig oplevelse var også et forsøg på at lade deltagerne komme tættere på de følelser, der ligger bag. Når et forumspil er i gang, har tilskuerne mulighed for at ændre stykket undervejs. De kan råbe ”STOP!”, når de har forslag til ændringer, og de kan bytte plads på scenen.

Hvad kan deltagerne bruge forumspillet til?

”I den virkelige verden kan man ikke bare råbe ”STOP!”, når en situation er ved at løbe løbsk. Her skal strategierne til at tackle den sidde på rygraden, så man kan reagere i løbet af nul komma fem og måske nå at afværge en konflikt. I et forumspil har man sammen med sine kollegaer muligheden for at gennemspille forskellige scenarier og tage scenen om, hvis den fik et uheldigt udfald,” forklarer Dorthe Iversen.

Ifølge hende er det meget vigtigt, at forumspillet ikke er baseret på en tænkt situation.

”Det er fortællingen, der skaber forumspillet. Jo mere virkelighedsnært man kan skrive det, desto bedre virker det. Og så får det deltagerne helt ud på kanten af stolen, når de kan se fortællingen udspille sig foran sig. Pludselig kan de se sig selv i situationen på en anden måde, end hvis de bare havde fået historien fortalt.”

Det kræver ikke et kursus

Både fortællermetoden og forumspillet er metoder til at arbejde med voldsforebyggelse, der kan bruges kollegialt.

I den efterfølgende evaluering af projekterne fokuserede deltagerne på den let tilgængelige systematik i fortællermetoden. Og på den konstruktive og udbytterige dialog mellem fortæller og lytter, der betyder, at almindelige historier om hændelser i hverdagen kan blive til lærerige fortællinger. ”Kan man skabe et ”rum”, hvor medarbejderne trygt kan fortælle hinanden om de her

voldsepisoder, så er især fortællermetoden noget, man sagtens kan eksperimentere med på sin arbejdsplads og få et godt udbytte af. Det behøver man ikke at komme på kursus for,” siger Dorthe Iversen.

Vi definerer selv, hvad vold er

Begge metoder forudsætter, ifølge Dorthe Iversen, at deltagerne på forhånd er enige om, hvad vold egentlig er.

Selv læner hun sig op af Arbejdstilsynets definition af vold som enhver fysisk eller psykisk kontakt eller handling, som den enkelte oplever, krænker hans eller hendes fysiske/psykiske grænser.

”Den definition betyder, at vi altså selv er med til at definere, hvad vold er. Derfor er det særligt vigtigt at fokusere på, hvordan vi kommunikerer med hinanden om vold,” siger hun og uddyber:

”Det, der preller af på en person, preller ikke nødvendigvis af på en anden, og det er meget vigtigt ikke at forklejne andres opfattelse af det, de har været udsat for.”

Hun beskriver det som en dobbelt krænkelse, hvis man efter at have været udsat for vold mødes med manglende forståelse eller anerkendelse blandt sine kollegaer.

Stof til eftertanke

For Dorthe Iversen har arbejdet med de to projekter givet stof til eftertanke.

For det første har det givet anledning til at udvikle forskellige metoder til at inddrage socialarbejderes praksiserfaringer i undervisningen på pædagoguddannelsen.

For det andet har det tydeliggjort, hvor vigtigt det er, at kollegaer fortæller hinanden om de voldsepisoder, de er udsat for. Ikke bare for at ”læsse af”, men også fordi, der er noget at lære i alle disse fortællinger. En læring, der foregår i den åbne dialog mellem fortæller og lytter.

Forumteater

Forumteater er ikke en ny opfindelse, men blev for omkring 30 år siden skabt af den brasilianske skuespiller og sceneinstruktør, Augusto Boal. Ideen var at lave teater, der henvendte sig til samfundets undertrykte.

Læs mere om praksisfortællinger og om fortællinger som voldsforebyggende metode i bogen ”Pædagogiske praksisfortællinger” redigeret af Susanne Idun Mørch, forlaget Academica.